

שוק ניירות הערך בשנת 2002

בשנת 2002 המשיך שוק ההון הישראלי לסבול מהמשבר הכלכלי, העולמי והמקומי, ומהאירועים הביטחוניים בארץ. עיקר הפעילות הוסטה משוק המניות לשוק איגרות החוב ולנגזרים על שער החליפין. במחצית השנייה של השנה נחקקה הרפורמה למיסוי שוק ההון והשפעותיה יורגשו החל מינואר 2003.

שוק המניות

החריף השפל בשוק המניות, שהחל בשנת 2000, ובמהלך השנה נרשמו ירידות שערים חדות, מלוות במחזורי מסחר נמוכים ובגיוס הון דל.

- מדד ת"א-100 ירד השנה בכ-30%, כאשר מאז ספטמבר 2000 – מועד פרוץ האינתיפאדה והמשבר בנאסד"ק - ירד המדד בכ-44%. ירידות השערים בתחילת השנה באו בעקבות העלאת ריבית תלולה בתחילת השנה, שהיתה תגובה להורדתה ב-2% בסוף 2001. הטלטלות במדיניות המוניטרית הביאו לעליית שערים תלולה בימים האחרונים של 2001. המגמה השלילית, שאפיינה את רוב חודשי השנה, הושפעה ממספר גורמים: ירידות השערים בנאסד"ק (בשיעור של כ-32%), שיעור האינפלציה הגבוה, לאחר שלוש שנים של יציבות מחירים, הפיחות החד בשער הדולר ובעקבותיו העלאת הריבית הנומינלית ע"י בנק ישראל, בשיעור כולל של כ-5.3%.
- כמו כן השפיעו על האווירה השלילית בשוק ההון, תוכנית החירום הכלכלית שהוצעה ע"י האוצר, החששות מהמלחמה בעיראק והורדת דירוג האשראי של הבנקים המסחריים הגדולים ע"י חברות הדירוג הבינלאומיות. ברבעון האחרון של השנה נרשמו עליות בשוק המניות בעקבות עליות השערים בארה"ב, הקדמת הבחירות לכנסת והציפיות לקבלת ערבויות מממשלת ארה"ב.
- מחזור המסחר היומי הממוצע הסתכם בכ-242 מיליון ש"ח בלבד – ירידה של כ-10% לעומת המחזור אשתקד ושל כ-50% מהמחזור היומי בשנת 2000. משקל המסחר במניות ת"א-25 המשיך לעלות, זו השנה השלישית ברציפות, והגיע לכ-74% מסך כל המסחר - ביטוי נוסף לחוסר העניין בהשקעה במניות.
- הנפקת מניות לציבור עלתה בכ-50% לעומת שנת 2001 והסתכמה בכ-1.6 מיליארד ש"ח. עיקר גיוס ההון ע"י החברות התרכז בשוק האג"ח וגם בשוק המניות התאפיין גיוס ההון בשימוש נרחב בהנפקת איגרות חוב להמרה – כ-80% מהסכום שגויס. רק חברה חדשה אחת (פוקס) הנפיקה מניות לציבור בתל-אביב, וגייסה כ-48 מיליון ש"ח.

בסקירה זו מוצגות התשואות ושינוי השער במונחים ריאליים, לאחר ניכוי עליית מדד המחירים לצרכן ב-2002 (6.5%). שאר הנתונים הינם במונחים נומינליים.

- הקיפאון בהפרטה נמשך זו השנה השנייה ברציפות, ובסך הכל גייסה הממשלה כ-362 מיליון ש"ח, רובם ממכירת 6% ממניות בנק לאומי, באמצעות אופציות רכישה לציבור.
- ההקצאות הפרטיות הסתכמו השנה בכ-4.0 מיליארד ש"ח, בדומה לשנת 2001, והיוו כמעט פי שלושה מהנפקות לציבור. גם השנה בלטה בגודלה הקצאה פרטית של טבע, למשקיעים מוסדיים בחו"ל, בהיקף של כ-2.1 מיליארד ש"ח.
- הצטרפותן של שבע חברות נוספות לבורסה בתל-אביב במסגרת הרישום הכפול, מהווה הישג לא מבוטל על רקע המשבר בנאסד"ק ובתל-אביב. בסוף השנה נסחרו בתל-אביב 20 חברות שנרשמו במסגרת חוק הרישום הכפול, שנחקק באוקטובר 2000.
- בכל המדדים הענפיים נרשמו ירידות שערים, כאשר הירידה המתונה ביותר נרשמה במדד חברות התעשייה שירד רק בכ-6% בעקבות עלייה של כ-23% במניית טבע, שמשקלה במדד חברות התעשייה מגיע בסוף השנה לכ-54% (עליית שערי טבע קיזזה את הירידה במדד ת"א-25 בכ-3% ובמדד המניות הכללי, שמשקלה בו אינו מוגבל, בכ-4%).
- השנה חל צמצום ניכר במשיכות המשקיעים הזרים, שאינם בעלי עניין, משוק המניות, והן הסתכמו בכ-200 מיליון דולר בלבד, לעומת כ-730 מיליון דולר אשתקד. סה"כ החזיקו משקיעי החוץ בסוף שנת 2002 בכ-10% משווי שוק המניות.
- מספר החברות הבורסאיות ירד בסוף השנה ל-624 חברות, וזאת כתוצאה ממחיקת חברות רבות מהרישום בבורסה בשנים האחרונות, רובן ביוזמת החברות ומיעוטן ביוזמת הבורסה. גל הצעות הרכש נמשך גם השנה ובעקבותיהן נמחקו מהמסחר 26 חברות. רוב החברות שנמחקו היו קטנות אך בלטו בגודלן לאומי למשכנתאות, אלביט (שמוזגה באלרון), מולטילוק ונכסי אזורים. שש חברות נוספות נמחקו השנה עקב אי עמידה בכללי השימור.

שוק איגרות החוב

- האירועים המקרו-כלכליים הביאו, לצד חולשת שוק המניות, גם לקפיצה גדולה במחזורי המסחר באיגרות חוב ולתנודתיות רבה בשערים. הממשלה הגדילה, באופן משמעותי, את הנפקת איגרות החוב ובמהלך השנה גדלו גם ההנפקות של החברות. הטלטלות בריבית זעזעו את שוק מטבע החוץ ואת הציפיות האינפלציוניות.
- במהלך השנה נרשמה תנודתיות בשערי איגרות החוב, ובסיכום שנתי ירד המדד הכללי של שערי איגרות החוב, במונחים ריאליים, בכ-6%.

- לאחר עליות שערים רצופות של כשבע שנים, נרשמה השנה ירידה של כ-8% במדד שערי איגרות החוב הלא צמודות. לקראת סוף השנה הגיעו התשואות לפדיון באג"ח הלא צמודות לטווח ארוך לשיא של כ-12%.
- מדד איגרות החוב צמודות המדד ירד השנה בכ-5%, אך בחינת שערי האג"ח לטווחי פדיון שונים מצביעה על כך ששערי איגרות החוב לטווח קצר עלו בכ-2% ולעומתן נרשמו בשערי איגרות החוב לטווח בינוני וארוך ירידות שהגיעו עד 11%.
- מחזור המסחר היומי גדל ל-755 מיליון ש"ח, לעומת כ-550 מיליון ש"ח בשנת 2001. אי היציבות במשק והציפיות לפיחות ולהתפרצות האינפלציה, הגדילו בעיקר את מחזורי המסחר באג"ח השקליות, הלא צמודות, ובאג"ח המדדיות. יצוין כי בשבוע המסחר הראשון של השנה, לאחר הורדת הריבית ב-2% ע"י בנק ישראל, הסתכם המחזור היומי בכ-1.4 מיליארד ש"ח.
- השנה חלה קפיצה משמעותית בגיוס ההון הממשלתי, נטו, לכ-23 מיליארד ש"ח, לעומת כ-13 מיליארד ש"ח בשנת 2001 ועודף פדיונות של כ-8.5 מיליארד ש"ח בשנת 2000. יצוין כי עקב התגברות הציפיות לאינפלציה מתחילת השנה, צומצם משקלן של איגרות החוב הלא צמודות בסוף השנה לכ-47% מסך גיוס ההון באמצעות איגרות חוב, לעומת כ-81% אשתקד.
- השנה גייסו החברות סכום של כ-4.5 מיליארד ש"ח באמצעות הנפקות והקצאות של איגרות חוב, לעומת כ-2.7 מיליארד ש"ח בשנת 2001. מחצית הסכום גויסה בהקצאות פרטיות של איגרות חוב למשקיעים מוסדיים, רובן צמודות למדד. בלטה **חברת החשמל** שגייסה כ-1.8 מיליארד ש"ח בהקצאות פרטיות ובהנפקה לציבור של איגרות חוב צמודות למדד.
- כ-2 מיליארד ש"ח נוספים גייסו חברות באמצעות הקצאות פרטיות של איגרות חוב בלתי סחירות. החל מדצמבר 2001 הבורסה נותנת שירותי סליקה גם לניירות ערך שאינם רשומים למסחר בבורסה ורוב המנפיקות השכילו לנצל שירות זה.

שוק הנגזרים

- באופציות על מדד ת"א-25 נסחרו בממוצע כ-118 אלף אופציות ליום, בדומה לשנתיים הקודמות. בינואר נסחרו בממוצע כ-147 אלף אופציות ביום, ומאז ועד סוף השנה נרשמה ירידה הדרגתית במחזור היומי, במקביל לירידה בפעילות בשוק המניות.
- התנודתיות הגדולה בשער הדולר במהלך השנה גרמה לעלייה במחזורי המסחר באופציות הדולריות שהגיעו בממוצע לכ-46 אלף אופציות ליום, כפליים מהמחזור היומי אשתקד. יצוין כי ב-12 בפברואר נרשם מחזור שיא-119 אלף אופציות.

- בימי ראשון בשבוע התנהל באופציות הדולריות מסחר ער, שתוצאותיו היו אינדיקציה לשער הדולר שנקבע ביום המסחר הבא.
- לאור ההתעניינות הגוברת באופציות הדולריות, הושקו באמצע השנה אופציות בעלות אורך חיים של שנה.
- מחזורי המסחר באופציות האירו, שהושקו בסוף שנת 2001 הגיעו לכ- 1,670 אופציות ליום.